

DOI 10.36074/logos-13.03.2026.041

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Безушко Анастасія Олександрівна¹

1. здобувач вищої освіти педагогічного факультету
*Кременецька обласна гуманітарно – педагогічна академія
ім.Тараса Шевченка, УКРАЇНА*

Сучасний етап розвитку системи дошкільної освіти України можна охарактеризувати глибокими трансформаційними процесами, які спрямовані на підвищення якості освітніх послуг, забезпечення рівного доступу до освіти та створення умов для гармонійного розвитку кожної дитини. Пріоритетними орієнтирами державної освітньої політики визначається дитиноцентризм, компетентнісний підхід, індивідуалізація освітнього процесу, створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища.

Детально опрацювавши Базовий компонент дошкільної освіти (2025), розумієш, що у ньому визначається державний стандарт дошкільної освіти та обов'язкові результати розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку. У зазначеному документі також наголошується на потребі створення освітнього середовища, яке і покликане забезпечити цілісний розвиток особистості дитини, формувати її ключові компетентності, здатності до самовираження, творчості та соціальної взаємодії. Освіта дітей дошкільного віку має будуватися з урахуванням індивідуальних особливостей, потреб і можливостей кожної дитини, отже необхідно переосмислити підходи до організації освітнього простору в закладах дошкільної освіти.

Освітнє середовище при цьому виступає комплексом умов, факторів і ресурсів, які впливають на розвиток особистості та організацію освітнього процесу. Як зазначає О. Рейпольська, «освітнє середовище закладу дошкільної освіти є системою взаємопов'язаних умов, що забезпечують розвиток особистості дитини та реалізацію її потенціалу».[2]

Метою статті є зробити аналіз технологій проектування освітнього середовища для індивідуального розвитку дітей дошкільного віку та

섹션 22.

PEDAGOGY AND EDUCATION

використовуючи свій, поки що, невеликий досвід роботи вихователем, поділитись власними роздумами з даного питання.

Проблема створення ефективного освітнього середовища розглядалася раніше, і зараз багато обговорюється серед українських і зарубіжних науковців. У сучасній педагогіці таке середовище визначається як система умов, які сприяють розвитку особистості дитини та забезпечують реалізацію освітніх цілей.

За визначенням дослідників, розвивальне освітнє середовище – це «спеціально змодельовані умови, що забезпечують різноманітні варіанти вибору шляху розвитку і дорослішання особистості».[1]

Коли ми прагнемо створити таке середовище, то повинні обов'язково врахувати вікові та індивідуальні особливості дітей, їхні освітні потреби, можливості та інтереси. Важливим є також забезпечення взаємодії між педагогом, дитиною та створюваним освітнім простором.

Науковці переконують, що ефективне освітнє середовище має бути варіативним, безпечним, доступним та насиченим різними видами діяльності.

О.Рейпольська зазначає, що «розвивальне середовище включає взаємопов'язані функціонально-змістові складові, які створюють умови для різних видів діяльності дітей та сприяють їх всебічному розвитку».[2]

На думку дослідників, освітнє середовище закладу дошкільної освіти є досить складною багатокомпонентною системою, яка включає матеріально-просторові, соціальні та психолого-педагогічні складові. Зокрема, О. Репольська зазначає, що «освітнє середовище є сукупністю умов, які забезпечують можливості для розвитку, самореалізації та формування особистості дитини».[2]

Тому ефективне проектування освітнього середовища передбачає використання великого комплексу педагогічних технологій, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності дітей, розвиток їх творчих здібностей, формування соціального досвіду та самостійності. Розглянемо детальніше деякі з цих технологій.

Технологія створення розвивальних центрів діяльності

Ця технологія є однією з найбільш поширених технологій організації освітнього середовища в закладах дошкільної освіти. Даний підхід передбачає зонування освітнього простору, де займається група діток, на окремі функціональні зони, кожна з яких призначена для певного виду діяльності.

У практиці закладів дошкільної освіти найчастіше створюють такі центри діяльності:

- центр сюжетно-рольової гри;
- центр пізнавально-дослідницької діяльності;

- центр художньо-творчої діяльності;
- центр конструювання;
- центр книги та мовленнєвого розвитку;
- природничий центр;
- центр рухової активності.

Таке зонування освітнього простору дозволяє забезпечити варіативність діяльності дітей, сприяє розвитку їхньої самостійності та формує навички вибору. Як підкреслює І. Гудим, «організація розвивального середовища повинна забезпечувати можливість для самостійної діяльності дітей та створювати умови для їхнього індивідуального розвитку».[1]

Але тут особливо важливим має бути дотримання принципів доступності, безпечності, естетичності та мобільності даного освітнього середовища. Матеріали та обладнання повинні відповідати віковим особливостям дітей, бути зручними у використанні та сприяти розвитку різних видів діяльності.

Працюючи в закладі дошкільної освіти третій рік, я зробила висновок, що таке зонування дуже допомагає в роботі з дітками, особливо коли маєш справу з різновіковою групою. Так, до прикладу, коли займаєшся зі старшими дітками в осередку мовленнєвого розвитку, малесенькі вихованці можуть знаходитися в осередку рухової активності, чи перебувати в іншому куточку, де їм на даний момент цікаво.

Ігрові технології організації освітнього середовища

Звичайно, ігрова діяльність є основною діяльністю дитини дошкільного віку. Бо саме через гру дитина пізнає навколишній світ, засвоює соціальні норми та формує навички взаємодії з іншими дітками та дорослими.

Відомий психолог Л. Виготський підкреслював, що «у грі дитина завжди є на голову вищою за саму себе», оскільки саме у процесі гри реалізується її зона найближчого розвитку. [3]

Ігрові технології передбачають створення спеціального ігрового простору, який включає різноманітні іграшки, атрибути для сюжетно-рольових ігор, настільно-друковані та дидактичні ігри. Тут я б відзначила, що особливу роль серед усіх видів ігор, відіграють сюжетно-рольові ігри, у процесі яких діти відтворюють різні соціальні ролі, моделюють життєві ситуації та набувають соціального досвіду.

Дослідниця М. Замелюк зазначає, що «ігровий простір дитини дошкільного віку є важливим фактором розвитку її пізнавальної активності, комунікативних умінь та творчих здібностей».[4]

Звичайно, я теж у своїй діяльності завжди намагаюся доносити моїм вихованцям нові знання, вміння та навички в ігровій формі. З допомогою правильно підібраної іграшки легше втримати увагу дітей, зосередити їх, змотивувати до роботи.

섹션 22.

PEDAGOGY AND EDUCATION

Проектна технологія

Проектна технологія є одним із сучасних методів організації освітнього процесу, який досить активно використовується у закладах дошкільної освіти. Її сутність полягає у спільній діяльності дітей та вихователів, спрямованій на розв'язання певної проблеми або дослідження конкретної теми.

Проектна діяльність може бути реалізована у різних формах: пізнавальних, творчих, дослідницьких або соціальних проєктів. У процесі такої діяльності діти отримують можливість самостійно здобувати знання, проводити спостереження, експериментувати та робити власні висновки.

Проектна діяльність дає змогу розвивати в дітей дослідницькі уміння, критичне мислення та творчість.

Вже другий рік поспіль, навесні, ми з моїми вихованцями висіваємо насіння деяких рослин. Для себе ми цей проєкт назвали «Город на підвіконні». Вторік батьки нам допомогли купити касети для висіву насіння. Цьогоріч теж ми придбали спеціальний ґрунт та насіння. Діткам дуже подобається висівати насінинки в землю (в цьому році ми сіяли кріп, редиску, рукколу, цибулю). Потім вони кожного дня поливають ґрунт, спостерігають, як проростає насіння, яке насіння скоріше сходить, а якому треба більше часу, щоб зійти. Я вважаю, що тут якраз і розвиваються в дітей такі навички та вміння, як спостережливість, любов до праці, критичне мислення. Така діяльність дає їм можливість експериментувати і бачити результати своєї праці. Я бачу вогник в їх очах і від цього мені хочеться придумувати та реалізовувати разом з ними інші цікаві проєкти.

Інклюзивні технології організації освітнього середовища

Сучасна система освіти зараз, як ніколи раніше, орієнтована на створення інклюзивного освітнього середовища, адже воно забезпечує рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей.

Інклюзивні технології передбачають пристосування освітнього простору, навчальних матеріалів та методів роботи відповідно до потреб дітей з особливими освітніми потребами. Так, науковці зазначають, що «інклюзивне освітнє середовище сприяє розвитку толерантності, взаємоповаги та соціальної компетентності дітей». [2]

І хоча я з такими дітками в своїй діяльності ще не стикалася, але думаю, що взаємодія з ними дасть можливість решті дітей ставати добрішими, вчитися поважати людей, відмінних від себе, допомагати їм. Цей безцінний життєвий досвід вони застосовуватимуть і в дорослому житті.

Інформаційно-комунікаційні технології

Важливим напрямом модернізації освітнього середовища є використання інформаційно-комунікаційних технологій. Теперішні

мультимедійні засоби, інтерактивні презентації, електронні освітні ресурси та навчальні програми дозволяють робити освітній процес більш наочним, цікавим і доступним для дітей.

Водночас вихователі мають обов'язково враховувати вікові особливості дошкільників та дотримуватися принципу доцільності використання цифрових технологій. Проте я вважаю, що не варто занадто захоплюватися використанням цих технологій, треба дотримуватися «золотої середини», бо сучасні діти і так практично «народжуються з гаджетами в руках». Батькам вдома простіше дати дитині телефон, а ніж займатися з нею. Тому, на мою думку, все добре в міру.

Висновки

Отже, ми можемо з впевненістю говорити, що застосування технологій проектування освітнього середовища в закладах дошкільної освіти створює сприятливі умови для індивідуального розвитку кожної дитини, забезпечує реалізацію особистісно орієнтованого підходу та підвищує якість дошкільної освіти. В перспективі я планую розробити практичні моделі організації освітнього простору та методичні рекомендації щодо їх впровадження в роботу сучасних закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Hudym, I. M. (2020). Компоненти розвивального середовища для дошкільників з особливими освітніми потребами.
- [2] Reipolska, O. D., Hudym, I. M., Zaitseva, L. I., Lutsenko, I. V., & Lutsenko, V. O. (2021). Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування. Кропивницький: Імекс-ЛТД.
- [3] Saienko, D. (2018). Аналіз теоретичних досліджень з проектування дитячих дошкільних закладів.
- [4] Zameliuk, M. (2021). Ігровий простір дитини дошкільного віку: місце і роль дорослого.

